

อาชญาต บทที่ ๒

ปัญจมีวิภัตติ : คำกริยาปัจจุบันกาล
ใช้บังคับ, ขอร้อง, แสดงความหวัง

วิภัติฬหฬวตที่ ๒ : ฬัญจมีวิภัติ

บุรุษ	ปรึสสบท		อัติตโนบท		โยคะ
	เอก.	พหุ.	เอก.	พหุ.	
ปฐมบุรุษ	ต	อนต	ต	อนต	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	(อา) หิ	ถ	สสุ	วโห	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	(อา) มิ	(อา) ม	เอ	อามุหเส	อัมหโยคะ

วิภัตติอาขยาตหมวดที่ ๒ : ปัญจมี

๑. ปัญจมีวิภัตติ บอกอาณัติกาล แบ่งเป็น ๓ กาลย่อย คือ

-บอกความบังคับ แปลว่า จง...

อุ. เอว วเทหิ.   อ. ท่าน จงกล่าว อย่างนี้.

-บอกความหวัง แปลว่า ...เถิด

อุ. สัพเพ สตฺตา อเวรา โหนตุ.

อ. สัตว์ ท. ทั้งปวง เป็นผู้ไม่มีเวร เป็นเถิด.

-บอกความอ่อนวอน แปลว่า ขอจง...

อุ. ปพฺพาเชถ มํ ภาณเต.

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ. ท่าน ท. ขอจงยังข้าพเจ้าให้บวช.

๒.บุรุษและโยคะ

วิภัตติอาขยาตใช้ลงหลังธาตุและปัจจัยบอกให้รู้กาล บท วจนะ และบุรุษ ภาษาบาลีกำหนดให้ประธานกับกิริยาต้องมีวจนะและบุรุษเสมอกัน วิภัตติอาขยาตจึงแบ่งออกเป็น ๓ บุรุษ ๒ วจนะ เช่นเดียวกับปुरुสััพพนามเพื่อให้เข้าคู่กัน ในวิภัตติแต่ละฝ่าย

-วิภัตติคู่ที่ ๑ เป็นปฐมบุรุษ [ใช้กับคนที่เราพูดถึง คือ โส, เต]

-วิภัตติคู่ที่ ๒ เป็นมัชฌิมบุรุษ [ใช้กับคนที่เราพูดด้วย คือ ตูवं, ตุมहे]

-วิภัตติคู่ที่ ๓ เป็นอุตตมบุรุษตามลำดับ [ใช้กับตัวเราเอง คือ อหं, มย]

กิริยาเป็นบุรุษใดต้องประกอบประธานให้มีบุรุษตรงกับกิริยาเสมอ

การประกอบประธานให้มีบุรุษและวณะตรงกับกิริยา เรียกว่า โยคะ
โดยปกติมักกล่าวสั้น ๆ ว่า โยค (อ่านว่า โยก)

ตารางสรุปบุรุษและโยคะในหมวดบัญญัติวิภัตติฝ่ายปรสสบท

บุรุษ	วิภัตติ	โยคะ	คำอธิบาย	ประธานเอก.	ประธานพหู.
ปฐม.	ตุ, อนุตุ	นามโยคะ	ประกอบนามนาม เป็นประธาน	โส, ปุริโส คู่กับ ตุ	เต, ปุริสา คู่กับ อนุตุ
มัชฌิม.	หิ, ธิ	ตุมหโยคะ	ประกอบ ตุมห เป็นประธาน	ตฺวํ คู่กับ หิ	ตุมห คู่กับ ธิ
อุตตม.	มิ, ม	อัมหโยคะ	ประกอบ อมห เป็นประธาน	อหํ คู่กับ มิ	มยํ คู่กับ ม

๓.กฎเกณฑ์ประจําหมวดบัญญัติ

- ตุ, ตํ   คงรูป เช่น **วตุ, วตํ** (จกกล่าว)
- อนตุ, อนตํ   ลบ อ ที่ **อนตุ, อนตํ** เป็น **-นตุ, -นตํ**
เช่น **วนนตุ, วนนตํ** (จกกล่าว)
- ถ   คงรูป เช่น **วถ** (จกกล่าว)
- หิ, มิ, ม*   คงรูป แต่ให้ที่สระสระ อ ที่สุดปัจจัย (หน้า หิ, มิ, ม) เป็น **อา** เช่น **วหาหิ, วหามิ, วหาม** (จกกล่าว)

-หิ*

ลบทิ้งเสียบ้างก็ได้ แต่ต้องรู้สสะ อา เป็น อ เช่น

วหาหิ เป็น วท (จงกล่าว)

ปจาหิ เป็น ปจ (จงหุง)

คจฺฉาหิ เป็น คจฺฉ (จงไป)

-สฺสฺ, วุโห

คจฺรูป เช่น วทสฺสฺ, วทวุโห (จงกล่าว)

-เอ, อามุหเส

คจฺรูป เช่น วเท, วทามุหเส (จงกล่าว)

วัดพระธรรมกาย

วิธีการนำธาตุประกอบกับปัจจัยและวิภัตติ

อเนกสัณหาหรือธาตุที่มีหลายพยางค์เช่น **ชาคร (ตื้น)**, **วายม (พยามยาม)**, **กร (ท่า)**, **ปิลธิ (ประดับ)**, **ครห (ตำหนิ)** เป็นต้น เมื่อนำไปประกอบกับธาตุและวิภัตติต้องลบสระที่สูงสุดธาตุทิ้งก่อนเสมอ

เหตุที่ต้องลบสระที่สูงสุดธาตุก่อนเพราะพยัญชนะตัวเดียวไม่สามารถผสมสระคราวละ ๒ ตัวได้ต้องลบทิ้งตัวหนึ่ง **แล้วนำธาตุมาผสมกับปัจจัยและวิภัตติ**

-**ชาคร**   ลบสระที่สูงสุดธาตุ   กลายเป็น **ชาครุ** (มีจุดพินทุ)

-**กร**   ลบสระที่สูงสุดธาตุ   กลายเป็น **กรุ**

วิธีทำ : **ชาคร+โอ+ตุ**   ลบ **อ** ที่ **ชาคร** เป็น **ชาครุ** แล้วลง **โอ + ตุ**

สำเร็จรูปเป็น   **ชาครุโ** (จตื้น)

สำหรับวิภัติในหมวดปัญจมีที่เป็นสระล้วน ถ้าปัจจัยที่ลงหลังธาตุเป็นสระ (อ, เอ, โอ) และวิภัติก็เป็นสระให้ลบปัจจัยทิ้งด้วย แล้วนำธาตุมาผสมกับวิภัติ

วิธีทำ : กร+โอ+อำมหเส ลบ อ ที่ กร เป็น กร แล้วลง โอ + อำมหเส (ลบ โอ)

สำเร็จรูปเป็น กรามุหเส (จงทำ)

แจก วิ+วร ธาตุ (เปิด) + เป็นกัณฑ์จาก (อ)
ด้วยบัญญัติวิภัตติเป็นตัวอย่าง

บุรุษ	ปรสสบท		อัตตโนบท		โยคะ
	เอก.	พหู.	เอก.	พหู.	
ปฐมบุรุษ	วிரตฺ	วिरนฺตฺ	วिरตํ	วिरนฺตํ	นามโยคะ
มัชฌิมบุรุษ	วिरาหิ, วิวร	วिरถ	วिरสฺสุ	วिरวฺโห	ตุมหโยคะ
อุตตมบุรุษ	วिरามิ	วिरาม	วिरเ	วिरามฺหเส	อัมหโยคะ

ตัวอย่างประโยคภาษาบาลี หมวดบัญญัติ ฝ่ายปรัสนบพ

๑. สุธโท ทวารัง วีสรตุ.

อ.พ่อครัว จงเปิด ซึ้งประตู.

๒. สุธทา ทวารัง วีสรนตุ.

อ.พ่อครัว ท. จงเปิด ซึ้งประตู.

๓. ตุवं ทวารัง วีสราหิ.

อ.ท่าน จงเปิด ซึ้งประตู.

๔. ตุมฺเห ทวารํ วิรถ.

อ.ท่าน ท. จงเปิด ซึ่งประตู.

๕. อหํ ทวารํ วิรามิ.

อ.เรา จงเปิด ซึ่งประตู.

๖. มยํ ทวารํ วิราม.

อ.เรา ท. จงเปิด ซึ่งประตู.

ตัวอย่างประโยคภาษาบาลี หมวดบัญญัติ ฝ่ายอรรถโนบท

๑. ปาจิกา วาตปานํ วิวรตํ.

อ.แม่ครัว จงเปิด ซึ่งหน้าต่าง.

๒. ปาจิกาโย วาตปานํ วิวรนตํ.

อ.แม่ครัว ท. จงเปิด ซึ่งหน้าต่าง.

๓. ตูว์ วาตปานํ วิวรสสุ.

อ.ท่าน จงเปิด ซึ่งหน้าต่าง.

๔. ตุมุเห วาตปานํ วิรวุโห.

อ.ท่าน ท. จงเปิด ซึ่งหน้าต่าง.

๕. อหํ วาตปานํ วิวเร.

อ.เรา จงเปิด ซึ่งหน้าต่าง.

๖. มยํ วาตปานํ วิวรามุหเส.

อ.เรา ท. จงเปิด ซึ่งหน้าต่าง.

แจก ลีข ฐาตุ (เขียน) + เป็นกั้ตตุวากก (อ)
ด้วยบัญญัติวิภักติเป็นตัวอย่าง

บุรุษ	ปรั้สสบท		อั้ตตโน้บท		โยคะ
	เอก.	พหุ.	เอก.	พหุ.	
ปรั้มบุรุษ	ลีขตุ	ลีขนตุ	ลีขตั้	ลีขนตั้	นามโยคะ
มั้ชฌิมบุรุษ	ลีขาหิ, ลีข	ลีขถ	ลีขสสุ	ลีขวุโห	ตุ้มหโยคะ
อู้ตตมบุรุษ	ลีขามิ	ลีขาม	ลีขเ	ลีขามุหเส	อัม้หโยคะ

ประกอบกิจการจาก ขาท ชาติ (กิน, ฌัน) ด้วยบัญญัติวิภัติ

และแต่งประโยคให้สมบูรณ์

ให้ครบทั้ง ๓ บุรุษ ๒ วจนะ

บุรุษ	วณะ	วิภัติ	ภาษาบาลี
๑)ปฐม.	เอก.	ติ	: ภิกขุ วิสาขาย ปุวฺ ชาตตุ.
	คำแปล		: อ.ภิกษุ จงฉัน ซึ่งขนม ของนางวิสาข.
๒)ปฐม.	พหู.	อนฺติ	: ภิกขุ วิสาขาย ปุวฺ ชาตฺต.
	คำแปล		: อ.ภิกษุ ท. จงฉัน ซึ่งขนม ของนางวิสาข.
๓)มัชฌิม.	เอก.	หิ	: ตฺวํ วิสาขาย ปุวฺ ชาตฺตฺหิ, ชาท.
	คำแปล		: อ.ท่าน จงฉัน ซึ่งขนม ของนางวิสาข.

๔) มัชฌิม.	พหุ.	ถ	: ตุมฺเห วิสาขาย ปุวํ ชาตถ.
	คำแปล		: อ.ท่าน ท. จงฉัน ซึ่งขนม ของนางวิสาขา.
๕) อุตตม.	เอก.	มิ	: อหํ วิสาขาย ปุวํ ชาตถ.
	คำแปล		: อ.เรา จงฉัน ซึ่งขนม ของนางวิสาขา.
๖) อุตตม.	พหุ.	ม	: มยํ วิสาขาย ปุวํ ชาตถ.
	คำแปล		: อ.เรา ท. จงฉัน ซึ่งขนม ของนางวิสาขา.